

YENİ NEŞRİYAT

GÉOLOGIE SÉDIMENTAIRE, LES SÉRIES MARINES

722 s. , 18 şekil, 13 levha -1956 , Masson et Cie, Editeurs, Paris - H. Vaillant-Carmanne
S.A., Liège,

Augustin LOMBARD

Brüksel Üniversitesi Profesörlerinden ve Cenevre Üniversitesi Jeoloji Enstitüsü eski Doçentlerinden M. Augustin Lombard'ın «Sedimanter Jeoloji, Denizel Seriler» adlı ve hazırlanması on sene almış olan eseri 1956 da Belçika'da yayınlanmış bulunmaktadır.

Müellife göre^ Arz-kabuğu ile deniz diplerindeki hareketlerin bilinmesi jeolojinin esas dâvalanıdır. Bu dâvaların halli yolunda kayaçlardaki şekil değiştirmelerinin ve sedimanter serilerdeki tahavvüllerin incelenmesiyle adımlar atılır; buna magmatizma ile metamorfizmayı da ilâve edersek, dâvanın kâmil olarak halli mümkün olur» Kayaçlardaki şekil değişiklikleri^ strüktürlerin hendedî durumu ve dünyada bunların yayılışı anahatlarıyla belirmiş ise de, bu hususta henüz son söz söylenmiş değildir. Bununla beraber, dâvanın ikinci bir hal yolu olan *sedimanter serilerin incelenmesi* metodu ise, yeni ufuklar açacak mahiyette . gözükmektedir. Müellifi bu eseri yazmaya sevkeden âmil de budur. Müellif tortul kayaçları, bunların teşkil ettikleri serileri^ toplulukları ve teşekkül tarzlarını inceleyen bilim dalına *Sedimanter Jeoloji* adını vermektedir,

Konu çok geniş olduğundan, zaten büyük bir hacim arzeden kitapta^ bilhassa denizel ortamda teşekkül eden seriler ele alınmakta, göl" teşekküllerine nispeten az yer verilmektedir. Jeolojinin çeşitli dallarına ait bilgilerin biraz da suni olarak gruplandırılma™ siyle meydana gelmiş olan «Sedimanter Serilerin Jeolojisi» bir sentez mahiyetini arzeditip^ müellife nazaran Stratigrafi^ Tektonik Jeofizik ve Jeokimya gibi jeolojinin esas dalları seviyesinde müalâa edilmelidir. Serileri birer gelişme ortamı telâkki etmek fikri

gittikçe taraftar kazanmaktadır. Buna göre, sedimanter seriler birbirleriyle- menşe bakımından bağılıklar arzeden unsurlardan mü« rekkeptir» Litolojik unsurlar bugüne kadar meydana konmuş veya ileride konacak konulara uygun olarak değişmekte ve gelişmektedir. Mukayeseli **litoloji**, bunlardaki özelliklerin dikey ve **yatay** olarak nasıl **değiştiklerini**, stratigrafinin yardımı sayesinde tesbît eder. Bu zaviyeden bakıldığında zamanla azçok devamlı^ **irreversibl**, kelimenin dar mânasında nadiren devri, fakat daha ziyade ritmik bazı değişmeler arzeden serilerin çok yakından incelenmesi sayesinde sedimanların **anavatanı**, taşınma ve teressüp **sahaları**, jeolojik vezin **unsuru**, deniz diplerinin tesirleri^ sedimantasyon safhaları v.s. ve nihayet kıvrım safhalarına bağlı sedimantasyon safhaları gibi **mefhumlar** hakkında kayda değer bilgiler edinilmektedir«

Çok miktarda şekil ve resimlerle süslemiş olduğu kitabında **muellif** kendi çalışmaları ve muazzam dünya jeoloji literatüründen mebzul misaller zikretmekte ve neticede konuların çokluğu ve hacmi sebebiyle eseri¹ bir monografi mahiyetini " ihraz etmektedir.

Yayın beş bölüm ihtiva etmektedir. Birinci bölüm halihazırda teşekkül etmekte olan formasyonlara hasredilmiş **bulunmakta**, bundan eski ve yeni jeolojik illetler gözden **geçirilmekte**, denizel **ortam**, kıtal ar, okyanuslar^ okyanus diplerinin **rölyefi**, okyanus sularının özellikleri^ hareket halinde **su**, dalga ve akıntılar^ ayrıca halihazır deniz teressüpleri ve sedimantasyon aşınma bölgesi taşınma olayı, yığılma bölgeleri çeşitli sedimantasyon materyei ve sahaları, göller incelenmektedir. İkinci bölümde denizel jeolojik seriler ele alınmakta; **bunların** muhtelif müelliflere göre jönezleri münakaşa **edilmekte**,, sırasıyla bu serilerdeki bazı mineraller **kay açlar**, bu serilerin analiz **metodları**, yataklanmanın **menşe** ve çeşitleri v.s, hakkında bilgi **verilmektedir**.

Sedimanter topluluklara hasredilen üçüncü bölüm ise, **stratigrafik** ve litolojik tasnifler ve **korrelâsyonlar**, **fasiyes** ve bunun **değişmeleri**, ritmik seriler çeşitli sekanslara ait malûmat ihtiva etmektedir. Dördüncü bölümde serilerin jönezi bahis konusu **edilmekte** bunda tektoniğin **rolü**, **sübsidans**, **epirojenez**, orojenez^ **fliş**, **wildfliş**; sedimantasyon **ortamları**, havzalar ve **jeosenklinaller**, **sedimanter** ve tektonik **provensler** bahis konusu edilmekte ve Alp-

lerle kuzey Amerika'daki bazı seriler misal olarak zikredilmekte, bunların sureti inkişafı izah edilmektedir.

Teklif edilen farazyeler birkaç sahifelik bir özet halinde beşinci bölümde derlenmiş bulunmaktadır. Eser alfabetik fihrist ve bir bibliografya listesi ile nihayete ermektedir.

GEOLOGIE DE L'URANIUM

462 \$», 205 sekile 2 renkli levha, 9 cetvel^ Hassan ei Cie, Editeurs^ Paris, 1958.

Marcel ROUBAULT

Nancy Fen Fakültesi Profesörü^ Tatbikî Jeoloji Maden Prospeksiyonu Yüksek Okulu Müdürü ve Atom Enerji Komiserliği Maden Komitesi Başkanı^ Marcel Roubault, Nancy Fen Fakültesi Radyo]eoloji asistanı Georges Jurain iştirakiyle 1958 de «Uran» yum Jeolojisi»- başlıklı bir eser yayınlamış bulunmaktadır.

Kitap her biri başbaşına bir dokümantasyon membaı sayılabilecek üç bölüm halinde tertiplenmiştir. İlk bölümde bütün Uranyum mineralleri prospeksiyona yarıyan özellikleriyle birlikte tarif edilmekte, çeşitli prospeksiyon metodlarının mahiyeti ve bunlardan hangilerinin nerelerde en iyi şekilde tatbik edilebilecekleri açıklanmakta ve nihayet Uranyum ve Toryum minerallerinin- yataklanma şartları hakkında bilgi verilmekte ve bunlar bir tasnife tâbi tutulmaktadır.

Çok mühim ve yüklü olan ikinci bölümde Dünyanın beş kıtasımdaki başlıca uranyum cevher yatakları mukayeseli surette tarif edilmekte, üçüncü bölüm ise, Uranyum ve Toryum yataklarının rezervleriyle ilgili konulara ve Toryumun mineralojisiyle yataklanma şartlarına tahsis edilmiş bulunmaktadır, Kitabın bir hususiyeti de müellif adlarına, minerallere ve coğrafi mevkilere göre fihristler ihtiva etmesidir»

Maden prespeksiyonu ve ekonomik jeoloji alanında kıymetli eserler vermiş^, birçok talebe ve mütehassis yetiştirmiş ve 1948 den itibaren Fransa Atom Enerji Komiserliğinde çeşitli yüksek mevkilerde bulunmakla gerek Fransa, gerekse Fransız Birliğine dahil bölgelerde radyoaktif minerallerin etüd ve aramalarında ek de edilen muvaffakiyetlerde önemli, bir payı olan Profesör Roubault, nispeten, yeni bir branş olan uranyum jeolojisi konusunda

geniş bilgi ve tecrübesi sayesinde böylelikle şayanı dikkat bir eser vermiş bulunmaktadır.

Jeolog, maden mühendisleri^ prospektörler, atom sanayii **fizik** ve kimyacıları ve nihayet Dünyada atom enerjisi ham madde yataklarının dağılışı ile ilgilenen idareci ve iktisatçıların bu yayından esaslı surette istifade etmeleri mümkündür.

PRÉCIS- DE PÉTROGRAPHIE

314 s., 160 şekil, 20 levha, Niasson el de, Editeurs, Paru, 1958,

Jean JUNG

Halen Paris Üniversitesi Fen Fakültesinde Profesör olan M. Jean **Jung**, hocası müteveffa Jacques de **Lapparent**'ın hâtırasına ithaf ettiği bu eser ile evvelemerde Petrografide ilk hamleleri yapmak isteyen jeolog ve mineraloglara hitap etmek istemişse de^ bu hudutlar kitabın modern bilgiler ihtiva etmesi ve **özel** şekilde tertip ve arzedilmiş olmasıyla aşılmış bulunmaktadır.

Müellif ince kesitler sayesinde sêdimanter, metamorfik ve erüptif **kayaçlarm** yalnız mineralojik bileşim ve yapısını değil^ fakat aynı zamanda bunların menşelerini ve birbirleriyle olan **münasebetlerini** belirtmeğe çalışmış; bu sayede Petrografinin yalnız küçük bir uzman kütesinin vâkıf olduğu bir bilim branşı **değil**, fakat müşterek problemlerinin münakaşa ve halli için jeolog ve mineralogların buluştukları müşterek bir saha olduğunu izaha gayret etmiştir« Mebzul miktarda resim ve şekillerin mevcudiyeti, bir müşahede **ilmi** olan Petrografyaya ait olan bu eserin metin kısmında verilen izahatın kolayca anlaşılmasına yardım etmektedir«

Eser 4 bölümde mütalâa edilmektedir, Birinci bölümde **kayaçları** teşkil eden **mineraller**, çeşitli yapıllı silikat **mineralleri** ile silikatlardan gayrı mineraller bahis konusu edilmekte ve **mineral*lerin** optik özelliklerini belirten cetveller verilmektedir; tortul ve kalıntı **kayaçlara** ayrılan ikinci bölümde genel **bilgiler**, detritîk kayaçlar ve çeşitli kimyasal ve organik menşeli **kayaçlar** ele alınmaktadır; üçüncü bölümde mekanik olaylar neticesinde şekil değiştirmiş kayaçlar ve metamorfik kayaçlar anlatılmakta; **dördüncü ve son bölümde de magmatik** olaylar*, **magmatik kay açların**

bileşim yapı ve dokuları ve sistematik tasnifleri bahis konusu edilmek suretiyle erüptif kayalar ele alınmaktadır,

Petrografik mefhum veya mineral ve kayac adlarını ihtiva eden bir fihrist eseri **nihayetlendirmektedir.**

JEOMORFOLOJİ (ANALİTİK ye UMUMÎ)

466 s., 99 resim, 106 şekil, Ankara Üniv. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Yayını No, 127\ Türk Tarih Kurumu Basımevi , Ankara, 1958,

Reşat İZBIRAK

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Profesörlerinden Dr, Reşat Izbırak'ıa bir kıymetli eseri daha geniş bir muhteva, bol malzeme ve temiz baskılı bir kitap halinde 1958 yılı sonunda yayınlanmış bulunmaktadır.

Mezkûr yayın, R. **izbırak***ın 1948 de çıkmış bulunan Jeomorfoloji adlı eserinin ikinci tabı olmakla beraber^ bu defa çok değiştirilmiş ve genişletilmiş^ Türkiye'ye ait birçok yeni ve orijinal araştırma malzemesiyle zenginleştirilmiştir. Meselâ kitabın içinde 99 resimden 72 si **Türkiye'den** alınmış olup, bunun da büyük bir kısmı R. Izbırak'ın tetkikleri esnasında meydana "**gelmiş** orijinal **kolleksiyona** ait bulunmaktadır, Bu yeni malzemenin **çoğunun**, memleketimizin ücra köşelerinden gelmesi ayrıca kayda değer bir özelliktir,

Eser, onbir büyük bölümden teşekkül etmiştir :

I. Jeomorfoloji ve morfolojik analiz, II. Yeryüzünün ana çizgileri ve yer **kabuğu**, **III. Yerşekillerini** doğuran **kuvvetler** ve olaylar, IV. Taşların ufalanması, V. Taşların hareketi ve **süpürülme**, VI. Akarsu aşındırma ve yığılmasıyla doğan.. şekiller, VII* Akarsu yörelerinin tektonik tipleri, **VIII. Eriyen taşlara bağlı yerşekilleri**, karstik şekiller^ **IX« Karlı-Buzlu** iklimlerde doğan yerşekilleri^ buzul **şekilleri**, X. Kırak-çıplak yerlerde doğan yerşekilleri, XI. Deniz ve göllerin etkisi ile yeryüzünün biçimlenmesi^ kıyıları.

Çeşitli iklim faktörlerinin rölyefi işlemeîerî ve ona biçim vermeleri bakımından olduğu kadar^ kayaların aşınmalara karşı olan hususiyetlerinin de iyice belirtilmiş bulunduğu **bu eserde**, **klimatik jeomorfolojiye**, rölyefin temel unsefuntı veren tabaka **duruşlarına**, tektonik tiplere bilhassa yer verilmiştir,

Konuların jeoloji ile olan ilgisi kitabın hemen her yerinde vukufufla belirtilmiş, fakat her fırsatta jeomorfolojinin coğrafyaya bağlı bir **ilim** kolu **olduğu**, özel bir takım araştırma **metodlan** bulunduğu da ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Esere hususiyet veren taraflardan biri de, çok açık ifadelerle **yazılmış olması**, sade **Türkçenin** kitapta her an göze çarpmasıdır.

Bahis konusu eser, **mükemmel** bir kitap tekniğine göre hazır«lanmış, zengin **bibliografyası**, zengin ıedeksi, temiz baskısı ile dikkati çekmekte ve Türkiye'nin jeomorfolojisi için değerli adımlardan birini teşkil etmektedir.

Coğrafyacılar için olduğu **kadar, jeologlar**, orman ve ziraat mühendisleri ve topografıar için de lüzumlu gördüğümüz bu eseri bu meslek sahiplerine tavsiye **eder**, başarısından dolayı Prof. Dr, Reşat **İzırak'ı** ayrıca tebrik ederiz

Melih TOKAY